

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAJTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, Dr. **D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, Dr. **A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, Dr. **P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

de

Max. Popu,
prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,
prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu
4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt
a se adresá la redactiune in Naseudu
(Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 5-a Augustu 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr.
si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care
publicatiune. Scrisori nefrancate nu se
primescu, anonime nu se considera.

Circulariu

catra invetiatorii din cerculu Rodnei.

(Urmare).

Scól'a se fia inse nu numai bine curatita, ci in acelasiu timp si bine arangiata. Bancile d. e. trebuie puse astfeliu, cá lumin'a se cada preste man'a stanga a scolariului; atunci umbr'a manei drepte cade in dreptulu condeiului. Mas'a invetiatoriului si tabl'a de scrisu si computatu se fia langa paretele din façia scolariilor. In acestu parete nu e bine se fia ferestri, pentru ca lumin'a din façia este vatemátore ochiloru. Totu asia de reu este, candu lumin'a cade dela stang'a si dela drépt'a. Scolarii se nu primésca lumina decâtu dela stang'a si (cerendu lips'a) dela spate. Déca sunt ferestri si in ceialalti pareti, se se astupe incai cu perdele. Tabl'a trebuie negrita din candu in candu; acést'a se face, intingendu cu spongia in tinta si unghendu tabl'a bine, lasandu-o apoi se se usuce.

Catu pentru tablitia séu placa, deja in anulu 1872 am aratatu in „Scriptolegi'a“ mea, ca tablitiele sunt a se liniá de catra invetiatoriu, indata la inceputulu anului, durabilu, adeca cu unu cuiu de feru; ca nu este iertatu scolariilor a curatí tablitia cu scuiptu si cu manec'a camesii séu a sumanului, ci ca spre scopulu acést'a se léga la tablitia o bucata de sponge séu riza, care se tine umeda; ca deosebitu de acést'a, ta-

bliti'a se spala in tóta septamân'a cu apa calda, de impreuna cu cadrele ei; in fine ca stilurile trebuie se fia destulu de lungi si bine ascutite. Cu tóte acestea, visitandu scólele D-Vóstre, m'am convinsu ca in generalu nu se urméza povatiurile date in „Scriptologia.“ tablitiele si-le liniu scolarii in timpul prelegerii, destulu de imperfectu si cu multa pierdere de timp; eseritiele de pe tablitie se stergeau cu man'a góla séu cu manec'a si cu scuiptu; stilurile erau numai bucatiele, pucine intregi, tóte inse neascutite, din care cauza scolarii nici ca le puteau tiné si dirige cum se cuvine.

Ve invitu Domniloru, a fi si in punctulu acést'a cu tóta luarea aminte, urmandu indrumarile ce Vi-s'au datu, urmandu-le nunumai la esamenele publice, ci preste totu anulu scolastecu. Se nu pierdeti din vedere, ca in scóla nimicu nu este secundaru, ci tóte 'si au insemnatatea loru deosebita; fia care deprindere este unu factoru, ce multiplica la productulu educatiunei.

(Va urmá).

Petri.

Manualele didactice.

Despre intrebuintiarea cartiloru la propunerea obiectelor de invetiamentu este o mare divergintia de pareri la invetiatorii nostri, si anume intrebarea principala este, ca ce felu de manuale se damu in manile copiiloru de scóla. Unii

sustientu, ca la fiacare obiectu de invetiamentu se se folosésca carti anume scrise pentru scolari, altii dicu, se nu damu in man'a copiiloru nici unu manualu afara de legendariu; sunt érași altii mai moderati in privinti'a acést'a, cari afara de cartile de cetire admitu, cá copii se folosésca manuale si la alte obiecte. Intru adevéru, este greu a se decide cineva pentru o parere din cele ce am amintitu, inse cá acést'a cu atátu mai usioru se o putemu face, 'mi iau permisiunea a aduce cateva exemple din propri'a mea experientia.

Din capulu locului trebuie se o spunu, ca sum invetiatoriu incipientu, si cá atare am avutu de a invinge multe greutati la instructiune. Indata ce pasi-i in scóla, scopulu meu principalu erá a provedé pe copii cu manualele recerute, si erám fórté preocupatu cu alegerea acelor manuale, cáci dieu, acést'a nu e ceva lucru usioru, cu atátu mai multu, cáci noi Romanii suntemu fórté seraci in privinti'a cartiloru de scóla. Cá se-mi potu resolví mai bine alegerea manualeloru, me dusei la mic'a mea biblioteca si incepui a studiá diferitele manuale pentru copii, dar' nici unulu nu me putú multiamí. Unele erau defec-tuóse in privinti'a formei esterne si interne, altele oprite de guvernú si multe prea scumpe, asia incátu tóta alegerea mea de voia de nevoia, remasa numai pre langa legendare, din care causa erám fórté neliniscitu, cugetându, ca nu voiu puté produce vre unu progresu imbucurariu in lips'a de manuale.

Si ce erá se facu in atari impregiurari? Am datu in man'a eleviloru mei numai legendariulu, evitându intrebuintiarea altoru manuale. Tóte celelalte obiecte de invetiamentu le-am propusu fora manuale; materialulu de propunere 'lu alesei dupa alte manuale straine, si me nezuu a propune tóte asia, cá copii se póta pricepe catu mai bine obiectulu propusu, considerându totdéuna scopulu, procesulu si form'a invetiamentulu. Si intru adevéru, procedur'a mea la instructiune fu pentru mine imbucurátore; observai, ca scolarii mei si-au câscigatu desteritate indestulítore atátu in vorbire, câtu si in judecare.

Delaturându manualele scolastice din mânile copiiloru mei, ei au devenitu totdéuna activi; pecându déca m'asi fi folositu de manuale, anevoaia asi fi pututu obtiené vr'unu succesu imba-

curatoriu (? R.) Nu potu dice, ca nu am simtitu lips'a manualeloru pentru copii, cu deosebire la computu si la exercitiile de limba, cáci ocupându-me inmediatu cu o clasa, celelalte ar' fi trebuitu a resolví unele teme practice dintr'o carticica scrisa anume pentru acelu scopu. Este unu mare avantajiu pentru invetiamentu, cá scolarii se aiba la dispositiune câte o colectiune de exemple, pre cari se le prelucre sub decursulu prelegerei, la din contra invetiatoriulu va fi necesitatu pentru ocupatiune tacuta a scrie atari teme pe tabla, prin ce propunerea se intârdie, ér' scolarii voru fi pentru unu momentu in neactivitate.

Considerându cele amintite, propunu, cá in fiacare scóla poporala, cu privire la intrebuintiarea manualeloru didactice, se se observeze urmátorele:

1. Tóta materi'a de invetiamentu trebuie se se propuna liberu, fora de a folosí scolarii vre o carte *), afara de legendariu, care trebuie se fia pentru fiacare clasa deosebitu.

2. Unde unu invetiatoriu se ocupa cu mai multe clase, acolo invetiatoriulu are neaperata lipsa de o colectiune de exemple din matematica si exercitii de limba. Aceste colectiuni de exercitii trebuie se fia in manuale scrise deosebitu pentru fiacare clasa, pe cari se le poséda fiacare scolariu, si pâna ce invetiatoriulu se ocupa cu o clasa, celelalte trebuie se aiba ocupatiune tacuta din colectiunea de exemple. Aceste manuale nu potu continé reguli abstracte, ci numai exemple de exercitare **).

Observandu fiacare invetiatoriu procedur'a acést'a la invetiamentu, credu, ca scól'a va atinge scopulu doritu.

Nu e scopulu invetiamentulu de a face din copii masine, spre a puté reproduce mecanice cele invetiate, fara a le pricepe, ci invetiamentulu trebuie se fia rationalu, la din contra scól'a nu va contribuí la progresulu civilisatiunei nóstre. Mechanismulu trebuie alungatu din scóla, deci in mân'a copilulu vomu dá numai legendariulu si cartea de exercitii pentru computu si limba ***).

*) Dar' nici invetiatoriulu. A se vedé „Scól'a Romana“ din 1876, Nro. 13! R.

**) Si in privinti'a acést'a divergéza fórté multu parerile. R.

***). Pentru ce se se faca exceptiuni? Procedur'a metódica este aceeași la tóte obiectele: esplicare, deprindere, aplicare. R.

Noi Români nu avem nici o carte de cetire, care se fia deplinu corespundictóre pentru scóla, càci in scóla e de lipsa pentru fiacare clasa le-gendariu deosebitu (? R.), conformu gradului de pricepere alu copilului. Asemene si pentru lim-b'a materna ne lipsescu manualele necesare, cari si ele trebuie se contiena numai exercitii de lim-ba, si aceste éراسi deosebitu pentru fiacare clasa. Nu mai puçinu ne lipsescu o colectiune de teme matematice, a caroru materia se fia separata pen-tru fiacare clasa, servindu de exercitii atâtu in computulu scripsalu, câtu si in celu verbalu. Dicu, ca aceste manuale se fia in brosiure sepa-rate pentru fiacare clasa; dar' cum s'ar' si puté altmintrelea, càci in fiacare clasa trebuie a se propune altu materialu. Adeveratu, ca o brosiura inca póte se contiena materi'a separata pentru tóte clasele, dar' atunci procurarea ei este mai scumpa. La tóta intemplantia se cere, cá cartile de scóla se aiba unu pretiu câtu se póte mai moderatu.

Am de observatu inca, ca cântulu se pro-pune la noi si acum, cá si in evulu mediu. Cântulu este o arta, care nobilitéza inim'a, deci si trebuie a se propune cá arta, adeca urmarindu scopulu, ce are cântulu asupra desvoltarii spiri-tuale. Aici inca ne lipsescu manualele metodice, càci pre cari le avem, nu corespundu scopului.

Invetiatoriulu trebuie se aiba totu feliulu de manuale metodologice pentru fiacare obiectu de invetiamentu, cari se corespunda atatu in ce pri-vesce sistemisarea materiei de invetiamentu, câtu si metodulu propunerei.

Invetiatoriulu trebuie se fia destulu de ver-satu in tóte metodele de invetiamentu. E de lipsa, cá invetiatoriulu pentru fiacare óra de propunere se se pregátésca bine de acasa, cá astfeliu propunerea se fie câtu mai înriurítóre asupra desvol-tarii baiatiloru.

Numai atunci vomu vedé prosperându cul-tur'a nóstra, cându vomu introduce in scóla poporala reforme corespundictóre, prin a caroru mijlocire se ne putem ajunge scopulu de a ne vedé inaintandu pe calea mantuirii si scapati de sclavi'a intunerecului *).

Judex.

*) Asupra manualeloru didactice noi ne-amu esprimatú parerea deja in Nr. 13 alu „Scólei Române“ din 1876. Pentru ce scóla poporala se nu traga nici unu folosu din artea tipografiei, mai virtosu acum, candu materi'a de predare se inmultiesce pe anu ce merge? Manualele sunt bune si folosítóre; condemnabilu este numai abosulu, ce se face cu elc. Manualele nu sunt pentru propunere, ci numai pentru deprindere si aplicare. R.

Ioanu Lemenyi.

(Schitia biografica dictata de elu insusi).

(Urmare.)

Dupa ce am gatatu beserie'a, m'am apucatu de resie-dintia, lasandu partea cea vechia din afara si adaugandu o aripa, ér' din laintru tóte zidurile pana in temeiu le-am stricatu si din trei tracturi am facutu doua (alu trei-lea erá in podu cu gauri de a puscá) facundu altanu de catra gradina, ér' de catra curte o tira de foisoru, cu stilpi de piétra, lasandu pro memoria si puindu o inscrip-tia, care erá facuta de Georgiu Bagdi zitoriulu castelu-lui, care tóte precum s'au documentatu prin comisí'a ren-duita de tesaurariatu in an. 1850 preste 200.000 de zloti (valuta vien.?). au constatu, care dovedindu-se s'au facutu renduéla cá se mise dée afara cei 6000 de zloti, care mi-se cuvinea dela nelegiuit'a mea oprire pana la resignatia si erau opriti pentru 5000 fl. care eram datoriu la cleru, pofindu cá se dau reversalu, ca nice la cleru, nice pre fiscu, nu voiu face pretensia pentru cheltueele ce le-am facutu mai inainte la zidu. Calcululu se facú dupa ratiile provisoriloru, nesocotindu-se cele ce erau in natura nevén-dute (150 de buti de 50 de ferii de vinu in pivnitia la Manarade), cá la 16.000 ferdele de grau si 12.000 ferdele de cucurudiu, precum si vinulu din pivniti'a Manaradiei si care aveam dreptu ale pretinde. Ei calculara numai câtu erá vendutu. Celelalte le trase fisculu.

NB. Dupa gatarea besericei eram 40.000 fl. datoriu si platii pana la 8000 fl. dupa care platii interese inca si in Clusiu in nacadiulu anului 1848. Fisculu erá dar' bunu bucurosu a-mi platí 6000 fl. pentru 200.000 fl.

Acést'a s'a facutu asia: Ministeriulu aflá, ca episco-pulu s'a suspendatu pre nedreptu si i-se cuvine proven-tus intercalares. — Asia voindu ai da 6000 fl., dise te-saurari'a, ca e datoriu 5000 fl. la cleru. — Intrebatu fiindu respunse episcopulu, ca dinsulu a cheltuitu pentru cleru cu multu mai multu si asia spera, ca nu i se voru mai cere.

Asia se ordiná o comisiune, care dupa testimoniulu episcopului Siulutiu si a capitulului etc. esí la 200.000 fl. Atunci erau buni bucurosi a-i da 6000 fl. cu reversalu.

Afora de beserica se zidi:

1. Resiedinti'a, precum sta mai susu.
2. Sioprulu din curte cu tiegle acoperitu, ca mai inainte nu erá nemica.
3. 2 Siuri de pétra totu atunci.
4. Vinarsari'a.
5. Cas'a de Odorbirau lánnga siura, unde 'su hambarele.
6. La Cergaulu mare cas'a de tistú, de pétra cu siura si cu celelalte trebuincióse precum cosiare etc.
7. La Manarade coperisiulu celu mare a gabanasiului de nou cu tiegle si la podulu Manaradei cas'a de fagadau de pétra cu chilia spre primirea óspetiloru.
8. La Panade cas'a de tistú, siur'a si deschilinitu fagadau de pétra.
9. Mór'a din Blasiu dusa de apa in 1851 o facusem (L), din nou dupa planulu unui unguru, facuta de Chirila. Tóte cele s'au reparatu, dar' acéea e neinsemnatu.

10. Logosiulu (gradin'a de langa resiedintia) 'lu intocmii, caci mai inainte era o mocirla din josu de resiedintia facia cu ea, inotau Ghibolii prin ea, cas'a de flori, orangeri'a, etc. o facui cu Metzenseiferii (nemti) carora le dadui pentru sapaturi si umpluturi 3000 fl.

11. Gradin'a dela podu cu pomi cei multi, forte pretioasa.

12. S'a strinsu petra pentru lungirea gimnasiului catra bisericiuta si a seminarului catra potica (unde-i acum D. can. Siereni). Dar Cigle scumpe? Cate casi suntu pre dupa garduri si mai alesu hornuri, suntu de acolo.

Petra scumpa sparta cu pravu de pusti, afora de pucina, din care se zidi in 1855 norm'a cea noua din Gabanasiu.

In anulu urmatoriu 1834 se strinsa diet'a la Clusiu, unde staturile incepura a se ponoslui, ca dupa legi ar trebui se aiba celu mai pucinu in alu treilea anu dieta (ca nu avusa dela 1811) si alte gravaminuri cu atat'a ferbintiela, catu venira renduela se se disolve diet'a si asia ne duseramu pre a casa, er' in 1836 (am remasu la dieta pana iern'a) ingadaira Imperatulu (Ferdinand) care se facuse Imperatu in 1835, se se tiena dieta, inse la Sabiu (i-o fostu mai credinciosi Sasi si acolo era si comanderendu) in care mai multe gravaminuri, inse mai cu linsce se luara inainte si se facura despre densele articuli, cu care privilegiu eu si cu M. Sa Moga (Vasilii) in numele clerului si alu natiei ne rugaremu, ca intocma drepturi cu cealalte natiumi, se binevoesca a ne da, inse precum ceialaltei articuli asia si acest'a au remasu neotaritu si se au continuatu diet'a in anulu 1837 erasi la Sabiu, multe dispute si pucina isprava, precum arata protocolulu dietei (se afla in bibliotec'a mea din Blasiu). Dupa acest'a am continuatu visitati'a in varmeghi'a Turdei, in Chioaru si in Regimentulu alu doilea romanu, pana la diet'a ce sau tennutu la Clusiu (1841?) in carea nati'a sasiesca in mare improtivire venindu cu Ungurii si cu Secuii, insusi Ungurii me indemnara se inoescu cererea pentru Romani si o instantia lucrata unguresce si prin mine si prin Mog'a iscalita o aratai in launtru, si despre punturile instantiei facundu cuventare, mai la tota constructia striga Ungurii si Secuii: „helyes“ si zuraiau cu sabiele, ca erau maniosi pre Sasi (inca stamu ca in teatru unu darabu, 'mi-am capatatu voia totu mai grosu) la care cuventare respunsa tramisulu Sabiului Schreiber (fostu Bürgermeister) dicundu ca se minuneza *) cum si in diet'a Sabiului si acuma deschilinitu radicu ponoslu in protiv'a natiei sasesci si nu radicu pentru Romanii dintre Unguri, la care eu 'i disei: „Dupa legile tiei pana acuma avute nu m'am ponosluitu in contra Unguriloru si a Secuiloru, in acarora pamentu ori Sasu ori Unguru ori Romanu, supusii totu o sorte au, dejde, din iubirea de dreptate a staturiloru, ca dupa cum e spiritulu tempului, le voru da nunumai Romaniloru, ci

era in pamentulu sasescu dupa privilegiumulu Sasiloru datu, Romanii din pamentulu craiescu (e fundo regio) se cuveniau se aiba intocmai drepturi si asia cu numerulu mai multi fiindu bateru pre jumatare (am risu cu Moga, candu fugi dupa mine, dupa finirea dietei, unde veni ca auditoriu in galeria. Elu dicea: No, me temeam, ca Sasi voru dice ca nu e pre cine se iee in Magistratu) se cuvenia se fia deregatoriile de natia romaniesca. Am datu, ca in totu magistratulu se fia Romani catu si Sasi. In privilegium sta pentru sasi: „sacerdotes sibi liberis votis eligent et iisdem decimas praestabunt“ — si asia Romanii siesi alegundu-si preoti, loru (adeca popiloru) se cade se dee decimele. Incatu-i pentru Romanii din Varmeghii, am nesi Unguriloru si Sasiloru iobagi poftit'a libertate si habilitate spre a pute pasi la diregatorii. Tote aceste cu mare aplausu le primira staturile, le inprotocolara si le tramisera spre aprobare la curte. —

Candu eram la dieta, audii comedi'a cu Barnuti, ce socotia ca eu am naimitu se-lu omora. Asia elu veni la Clusiu se cera comisia pre ascunsu in contra mea chiaru atunci candu eram la dieta. Caus'a se vede a fi fostu: La unu esamenu dise Barnuti: „jure naturae toti suntum datori la casatoria“, la care i-respusei, ca Pavelu Apostolulu dice: cine se insora, bine face, dar' cine nu, si mai bine; apoi i disei: Domni'a ta fusi notariu in trei ani la consistoriu si sci, ca in contra holteiloru nu au venitu nice unu ponoslu, dar' la insurati le strigara preutesele: curvari etc. Apoi fiiloru, acest'a e contra credintiei si cu de acestea, deca veti crede asia, nice pre unulu nu voiu primi in anulu viitoriu in seminaru. Eu disei: „finis matrimonii non est tantum procreare sed etiam educare, adeoque qui non est capax educandi, tenetur non ducere“ (Daca ar' fi omulu ca vaca, dar' catu lucru e pana faci din omu omu). „Qui ducit sollicitus est de iis quae sunt uxoris et divisus est, qui autem non ducit, sollicitus est de iis quae dei sunt.“

Din asta i-au pututu veni in capu, ca eu am naimitu se-lu omora. (Si asia dicu, ca nice acum nu i-a esitu lui acea din capu, omu intieptu, si apoi cum l'am iubitu eu pre elu). Dela guvernulu i-se dete comisia, carea merse la Blasiu se cerceteze, inse dupa cercare nemica de aceste ivindu-se, au disu catra ai sei: ca comisi'a acest'a nu a fostu pre sem'a lui, ci au fostu procatorii mei. (Comisi'a dise: Da ce folosu ar' fi avutu episcopulu, caci deca ar' fi voitu, te transpunea la parochia se scape de Dumniat'a) Elu respunse, ca pana nu va vede numele lui Ferdinand, nu se da**). Dupa acest'a se intempla, cam la 1845, treab'a

*) Dise Schreiber: Csudalom hogy a méltóságos püspök ur szot emel a nemes szász natio kebelében létező oláhokrol a hol szabad emberek 's nem panas magyar és székely földön lévő oláhokrol a hol uryi szolgálatat tesznek. Am respunse: „Ott panaszolok a hol serelem van a törvény ellen. Ez eddigi való törvény szerént akár szász akár magyar akár oláh a ki földös ur helyen lakik szolgálatat teszen.“ Ungurii strigau. Szoljon fel! ca era marc zavistia a loru cu Sasi.

Nota margin.

cu clericii. Pap Iozsi erá Doctoru de teologia si prefectu alu seminariului si siedeá in curte, candu chiamá episcopulu pre nesce domni in curte la petrecere, pentru cari se aduse si band'a dela Aiudu. (Va urmá).

Corespondintia.

Cincibeserici in 20 Augustu 1880.

Stimatiloru domni redactori!

Cu permisiunea D-vóstre mi-voiu continuá corespondinti'a despre cursulu suplementariu, descriu la inceputulu lui in 18. Iuliu a. c. in Nr. 15 (Scóla Rom).

Suntemu la capetulu cursului; astadi numai diurnele de pe septamán'a ultima avemu se le mai percepemu, si plecamu catra vetrele familiari, unii pre terenu (34 insi) unii pre nae (11 insi). Dar' se recapitulamu in ordine istorica, se nu comitemu unu histeron-proteron. Ministrulu Trefort nu ne-a cercetatu (scopulu caletoriei lui au fostu bunurile fundationali rom.-catolice), inse prin mijlocirea inspectorului de scóle Salamon s'a esoperatu diurne de 90 cr. la dí, pre cari le-am capetatu 5 septamáni. Cuar-tire, afora de puçini invetiatori cu stare mai buna de acasa, am capetatu toti in salele scóleloru comunali, unde ni-s'au tienutu si prelegerile, firesce in alte dóue sale. La intrevenirea d-lui inspectoru scolastecu am capetatu fiacare câte o saltea (strosacu) curata.

Inteliginti'a orasiului s'a purtatu façia de noi cu simpatia, una pentruca noi Românii cu limb'a nóstra eramu o raritate, ce priviau cu curiositate orasienii; éra presentarea nóstra la cursulu de limb'a magiara erá dovada, ca suntemu buni patrioti. In „Pécs“ nu esista firecare si ura nationala intre ómeni; si suntu toti patrioti buni, vorbéscá ori unguresce, ori nemtiesce, ori croatiesce. Invetiatorii din orasiu si giuru, desi mai bine dedati decâtu noi, pe cari ne compatímiau, cá cum putemu trái cu 100—200—300 fl. nu ne despretúiau, cum facu connationalii nostri din Ardealu, cí ne agraiu per „collega ur“ si „Herr Collega“. In decursulu prelegeriloru amu fostu cercetati de o multime de inteligenti, la inceputu mai in tóte dilele. Insi comitele supremu Perczel Miklós ne-a onoratu cu presentia sa si a petrecutu o óra intréga la noi, si o óra in clas'a germana. A ascultat cu interesu cetirea, traducerea, analis'a gramaticala si conversarea nóstra. S'a departatu dela noi multiamitu, precum am intielesu.

O impregiurare, ce dovedesce bunavointi'a orasiului catra noi, trebue se o amintescu. Un'a dintre salele nóstre de durmitu se aflá parteru. In dilele calduróse, noi dormiamu cu ferestrele deschise. Unu strengariu, precum se afla ori si unde, vedendu atatea vestminte acatiate, a intinsu o pocie pe feréstra, a trasu unu rocu afara, s'a dusu cu elu si a lasatu parulu in sala. Diminéti'a obser-

s'a. Barnuti purcese la Clusiu, si fara a merge la episcopulu, se duse la gubernatoriulu Jozsika si se planse, cáu atingundu, cá episcopulu ar' fi suspitosu. Spuindui, cá aceea cum póte elu cugetá despre unu episcopu, nu se indoi, cí cerú comisiune, carea se si ordiná, dar' nu gasi nemica, desi intrebá pre tóte slugile etc. Asia vedendu comisarii, vrura a escusá pre episcopulu, dar' Barnuti pretinse alta comisiune, dicundu cá acei comisari sunt advocatii episcopului. Asia se trecú lucrulu.

vându pocia, numai decâtu am intielesu pierderea rocului fratelui Mihocu, invetiatoriu din Agadicu, in Cotulu Carasiului. Aducendu intemplanca la conosciénti'a profesoriloru nostri, daunatulu a fostu avisatu a inconosciénti'a politia; dar' din intemplanca intrá la Primariu (Polgármester), care ascultându plansórea, a inviatu pe daunatulu se-lu urmeze la croitoriu si acolo Primariulu i-a cumperatu altu rocu nou. Unu cetatianu, a carui nume l'amu uitatu, a daruitu invetiatoriloru in dóue renduri câte unu acáu (40 cupe) de vinu. Prin intrevenirea d-lui inspectoru scolastecu am capetatu scalda gratuita, cei morbosi medicu si medicina asemenea gratis.

Si acumu se amintimu lucruri si mai demne de insemnatu si onorifice pentru orasiulu Pécs si locuitorii sei. Anume Magistratulu orasienescu a hotaritu a spendá 100 fl. pe sém'a invetiatoriloru dela cursu, asemenea a mai colectatu inspectorulu Salamonu 78 fl. Toti banii s'au impartitu in 15 stipendie. Inse spre dejudecarea stipendieloru s'a tienutu in 19 Aug. unu esámenu emulatoriu, care succediendu preste acceptare in façia unui publicu fórté numerosu, am seceratu atatu noi, cátu si domnii profesori laude si éljenuri entusiastice. Stipendiele s'au impartitu urmatoriloru:

Ioanu Balintu, din Bolvanistea (Severin)	50 fl.
Emericu Zdacsek, din Vratísinecz (Zala)	30 fl.
Antonu Craia, din Rudarea (Severin)	20 fl.
Augustinu Mihutiú, din Caransebes (Severin)	10 fl.
Josifu Mihocu din Agadics (Carasiu)	10 fl.
Johann Schreer din Korpád (Baranya)	10 fl.
Franciscu Kovácsévics din Túske Sz.-György (Zala)	10 fl.
Arminu Szüsú din Vögyézs (Tolna)	6 fl.
Daniel Verindeanu, din Bozovicu (Severin)	5 fl.
Petru Stoic'a, din Toplitia (Severin)	5 fl.
Ioanu Pislea, din Posovics	5 fl.
Demetriu Neagoe din Maalu	5 fl.
Nicolau Lascu din Ohababistra	5 fl.
Ioanu Radoiu din Borlova	5 fl.
N. Dabitiu din Borlova	2 fl.

Panaci au mersu tóte bine, inse rentórcerea acasa, prelanga tóte opintirile, puçinu ni-s'a usiuratu. Singura directiunea calei ferate Alföld-fiume, pe acarei trasa amu caletoritu 34 din noi dela Vilány pan' la Segedinu, ne-a concesu a caletori pe clas'a a III-a cu pretiulu jumătate. Asemenea a datu directiunea navigatiunei pe Dunare, dela Mohaciu la Orsova, bilete de a II-a clasa cu pretiulu dela III-a clasa la 11 insi. Celelalte cai ferate, adeca dela Pécs la Vilány si Mohács, apoi dela Segedin la Timisiór'a respective Caransebesiu si alte locuri, am fostu siliti se le platimu cu pretiulu intregu. Unii dintre fratii invetiatori erá mai se remána pe cale din lips'a viaticului, de nu s'ar' fi afluatú altií dintre noi, cari se-i ajute cu imprumuturi de bani; cáci unii au capetatu bani de acasa, cá se aiba de drumu.

Cu permisiunea Onor. Redactiuni amintescu si o excursiune, ce amu facutu, inse numai doi insi, nu toti invetiatorii. Adeca in 25 Iuliu, luandu-ne unu fiacáru cu 7 fl. pe dí, amu mersu mai antaiu la Siclosiu, unde amu

cercetatu castelulu, in care odinora siediu inchisu regele unghurescu Sigismundu, 18 septemani; astadi o parte se folosesce cá carcere pentru soldati, alta parte e cuprinsa de locuinti'a si cancelari'a pretoriala, pe cari fiindu dumineca, nu le-amu pututu vedé. Despartiamintele aretate nóue erau in stare buna, bine parchetuite, dar' góle. Ni s'a spusu, cá unu jidanu le-a folositu vro cati-va ani cá granarie. De aci amu mersu la bai'a (scalda) Harkány, care jace totu in siesulu Siclosiului spre apusu. Aci amu vediutu isvorulu de apa sulfurica, fierbinte, ni s'a spusu, cá in isvoru ap'a are o temperatura de 68° C. Suntu acolo calde in cadí (vane) de lemnu si de marmora si este si unu basenu liberu, in care ap'a are 32°. O padure si o gradina frumósa in giurulu caldei dá adapostu pacientiloru si óspetiloru scaldeloru. Padurea cu gradina cu totu cuprinde unu teritoriu cam de 8—12 jugere. Cu 6—7 fl. pe di póte omulu traí in Harkány, costulu e bunu; musica inca nu lipsesce.

Spre incheiare me rentorcu éra la cursulu suplementariu, despre care ni-s'a spusu, cá ministrulu ar' fi promisu de a ordiná cursuri de l. magiara pana atunci, candu toti invetiatorii din Ungari'a voru invetiá limb'a statului bine. Inse spre a se cualificá cineva in limb'a magiara, trebue se se supue unei comisiuni esaminatóre, constata-tóre din doi membri din comitetulu administrativu cottensu, din inspectoriulu scolast. si din profesorii propunatori. Asia dispune ministeriulu in caus'a ast'a. Si cu tóte acestea ordinulu acest'a e fórte mancu, de órece nu statoresce materialulu de esaminare, din care cauza in unele locuri colegiulu esaminatoriu póte pretinde multu, in altele se indestulescu cu mai puçinu — si uniformitatea lipsesce, ér' arbitriulu inspectoriloru e mesuratoriulu. —

Primiti, Dloru Redactori, asigurarea deosebitei mele stime!

Nitiu.

Legea de pensiuene.

(Fine).

V.

Dispositiuni diverse.

§ 38.

Pentru profesorii si invetiatorii diplomati (inve-tiatórele diplomate) dela preparandii publice, ce nu sunt de ale statului, dar' cari corespundu recerintie-loru legii, pre cum si pentru cei dela preparandiile publice pentru ingrijirea copiiloru mici, recunoscute de regimu, inca se póte asigurá la fondulu regnicolaru pentru pensionarea invetiatoriloru poporali, o pensiuene séu o subventiune veduvéscá si orfanala, amesurata legii presente, in modulu urmatoriu:

1. dupa unu servitiu de 40 de ani se póte asigurá o pensiuene anuala de 300 séu 400 fl;
2. anii se computa dela prim'a contribuire;
3. sunt a se respunde: cá taxa de intrare 25%, cá taxa anuala 8% din sum'a cea mai mare a pen-siunei, ce se asigura;

4. déca respectivulu nu respunde tax'a unu anu intregu, asigurarea se considera cá incetata, si sum'a respunsa pana aci remane proprietatea fondului.

§ 39.

Pentru invetiatorii ordinari, pentru educatorii, ingrijitorii (inve-tiatórele) cu indreptatire la pensiuene, precum si pentru profesorii preparandiali mentionati in § 38, se póte asigurá — ori prin ei insii, ori prin respectivii sustinetori ai scóleloru — o pensiuene si subventiune mai mare de catu cea statorita in §§-ii 9, 15 si 19*, adeca: afara de sumele de pensiuene statorite in §-lu 9 si 19* inca o pensiuene pana la 400 fl. (dupa unu servitiu de 40 de ani) si o sub-ventiune veduvéscá corespundietóre acestei sume, in modulu urmatoriu:

1. Plusulu asigurat in modulu acest'a nu póte fi decatu in suma rotunda de 100, 200, 300 séu 400 florini cá pensiuene, si 40% de aici cá subventiune veduvéscá.

2. Afara de contribuirile statorite in §§-ii 28 si 29, respectivii sunt datori a respunde odata pentru totu de-anna 25% si pre fiacare anu cate 10% din plusulu asigurat.

Celu ce nu indeplinesce respunsurile aceste unu anu intregu, 'si pierde indreptatirea atatu la plusulu asigurat, catu si la sumele respunse.

3. Celu ce-si asigura unu plusu, nu póte se fia mai betranu de 55 de ani.

4. In cursu de 10 ani, socotiti de candu s'a fa-cutu inceputulu cu contribuirea la plusulu permis in acestu §, pensiuenea respectivului se respunde in sensulu §-lui 9; incependu din anulu alu 11-le, elu primesce 40% din plusulu asigurat, ér' de aici incolo capeta in fia care anu cu cate 2% mai multu, pana candu dupa 40 de ani, socotiti dela inceperea contri-buiriloru sporite, i-se respunde plusulu asigurat in-tregu.

§ 40.

La pensionarea invetiatoriloru dela scólele, ce nu sunt de statu nice comunale, decide despre nece-sitatea pensionarii si despre indreptatirea la pensiuene, o comisiune mixta, sub presidiulu inspectorulu sco-laru comitatensu, membrii careia pe jumetate i denu-mesce autoritatea suprema a institutului respectivu, pe alta jumetate ministrulu instructiunei publice. Pre medicu 'lu denumesce ministrulu.

§ 41.

Dispositiunile legii presente se voru esecutá trep-tatu in modulu urmatoriu:

1. Dintre invetiatorii, cari in sensulu §-lui 2 din legea presenta sunt indreptatiti la pensiuene si cari la intrarea in vigóre a acestei legi se afla deja in functiune, numai accia sunt obligati a participá la institutulu regnicolaru pentru pensionarea invetiato-

*) In editiunea oficiala s'a scrisu 39 in locu de 19, negre-situ din eróre.
R. S. R.

rilor popolari, cari n'au implinitu inca alu 55-le anu alu etatii, séu cari n'au fostu primiti conformu §-lui 32.

2. Pensiunea anuala pentru acesti invetiatori si educatori (invetiátore) de ori ce categoria si aflatori deja in functiune, se statoroesce astfeliu: dupa unu servitiu de 40 de ani computabili 250 fl, dupa 10 ani computabili 40% din 250 fl, va se dica 100 fl. (care suma incependu din anulu alu doile cresee pe fiacare anu cate cu 2%) subventiunea veduvéscá 84 fl, ér' a orfaniloru se va statorí in sensulu §§-loru 18—26.

Anii de servitiu, computabili in sensulu §-lui 8, li-se numera acestora, incependu din anulu 1870, asia inse, ca de o parte pensiunea de 100 fl. la ori si cine numai incependu din anulu 1885 se va sporí cu cate 2% pe anu, si ca de alta parte veduvele si orfanii celoru reposati dupa 1-a Ianuariu 1876 voru primí subventiunea incependu din anulu 1876, de cum-va reposatulu a servitiu celu pucinu 10 ani computabili in sensulu §-lui 8.

3. Toti ingrijitorii si invetiatorii (invetiátorele) mentionati in punctulu 1 si 2, sunt datori a respunde, cu incepere dela 1-a Ianuariu 1875: 5% dreptu taxa de intrare si 2, respective 3% taxa anuala.

4. Invetiatorii, cari voru documentá, ca in anulu 1875 au implinitu respective implinescu alu 55-le anu alu etatii, trebue se se declare pana la terminulu, ce-lu va statorí ministrulu instructiunei publice, de voiescu séu nu a participá la fondulu regnicolaru pentru pensionarea invetiatoriloru popolari?

Cei ce pana la terminulu statoritu nu se voru insinúa la ministru, ca voiescu a participá, sunt dispensati dela ori ce contribuire; dar' apoi de alta parte nici ei nu potu primí din cas'a regnicolara de pensiuni nici o escontentare finala, pensiune séu subventiune viduo-orfanala. Ér' cei-ce voru declará, ca voiescu se participe la fondulu de pensiuni, sunt datori a respunde, cu incepere dela 1875, dreptu taxa de intrare odata pentru totu de-auna 20%, si in fia care anu 8% din sum'a pensiunei asigurate.

Pensiunea anuala pentru acesti invetiatori se statoroesce in 100 fl. (fora a se mai inmultí), veduvele loru capeta odata pentru totu de-auna 100 fl, si orfanii ajutoriulu ordinariu. Timpulu de servitiu asemenea se computa in sensulu punctului 2 din §-lu acest'a.

§ 42.

Fiacare sustinetoriu de scóla (esceptiune facendu cei dispensati in §-lu 31) este datoriu a respunde, cu incepere dela 1-a Ianuariu 1875, tax'a statorita in 12 fl. pentru fia care statiune invetiatoréscá dela scól'a s'a, chiar si in casulu candu invetiatoriulu respectivu, in sensulu punctului 4 alu §-lui mentionatu, nu este membru alu institutulu de pensiune.

§ 43.

Subventionari pentru veduve si orfani si pensionari, cari pentru neputint'a respectivulu de a servi mai departe, au devenitu urgente, se potu mijloci si in decursulu anului. Pensionarile inse pentru atingere a anului alu 65-le alu etatii si preste totu acele, cari nu reclama dispositiuni de urgentia, se efectuescu totu de-auna la capetulu anului scolastecu.

§ 44.

Competintiele celoru pensionati inainte de intrarea in vigóre a legii presente, este datoriu a le respunde si in viitoriu totu acela, care le-a respunsu si pana atunci si dupa aceeaasi modalitate.

Cei ce si pana acuma ar' fi fostu datori a se ingriji de pensionarea invetiatoriloru, fia in sensulu ordinatiuniloru guverniale de mai inainte, ori conformu usului in vigóre, ori in puterea unui statutu bisericescu séu comunalu, ori a unui contractu privatu, aceia sunt tinuti a respunde invetiatoriloru, cari in sensulu punctelor 1 si 4 din § 41 nu participa la institutulu regnicolaru de pensiuni, intréga competintia de pensiune; ér' invetiatoriloru, alu caroru timpu de servitiu in sensulu punctelor 1 si 4 din § 41 se póte computá la institutulu regnicolaru de pensiune numai dela anulu 1870, sunt obligati a le platí pensiunea, ce le compete pentru servitiulu dinainte de 1870.

Privitoriu la afacerile acestea, ministrulu instructiunei publice, avendu in vedere ordinatiunile in vigóre pana aici, va face dispositiuni in conformitate cu cele prescise in legea presenta.

§ 45

Cu privire la pensionarea invetiatoriloru din comunele, ce s'au tinutu de fóst'a granitia militare, se sustinu in vigóre si de aici incolo dispositiunile relative la pensionare si la provederea veduveloru si orfaniloru, cuprinse in prea inaltulu rescriptu din 8 Iuniu 1871 despre regularea referintieloru de dreptu ale invetiatoriloru si care s'a lasatu in vigóre si prin §-lu 2 alu articlului de lege XXVII din 1873, si ministrulu instructiunei publice este autorisatu a aduce dispositiunile rescriptulu mentionatu — in catu se póte — in consunantia cu dispositiunile legii presente, astfeliu cá invetiatorii dela scólele din fóst'a granitia militara se nu fia scurtati in drepturile, ce li-s'au asigurate.

§ 46.

Ministrulu instructiunei publice va presentá legislativei in fia care anu unu conspectu despre afacerile de pensiune, in care se va aratá atatu bilantiulu anului din urma si starea casei de pensiuni, catu si numerulu celoru pensionati si subventionati, registrulu numelor si dat'a pensionarii loru. Cate unu esemplaru din conspectulu acest'a se va trimite autoritatiloru supreme dela tóte institutule, cari participa la cas'a regnicolara de pensiuni.

§ 47.

Prin sanctionarea acestei legi se scot din vigóre §§-ii 145 si 146 ai articolului de lege XXXVIII din 1868, precum si tóte ordinatiunile de pana aci ale regimului, privitoare la pensionarea invetiatorilor, intru catu ele nu se sustinu in vigóre prin legea presenta.

§ 48.

Cu esecutarea acestei legi se insarcinéza ministrulu de culte si instructiune publica, si celu de finantie.

Varietati.

(Programe gimnasiali). Program'a (reportulu) gimnasiului sup. din Beiusiu cuprinde: Relatiune despre a. scol. 1879/80. Acte oficióse. Stipendie, beneficiu de pane si o fundatiune noua. Resultatulu instructiunei. Planulu de invetiamentu. (Limb'a mag. in cl. I cu 6 óre, cea rom. cu 2, in cl. II cu 5, cea rom. 2. in cl. III 4. rom. 2 etc). Musculu naturale. Augmentulu bibliotecei gimn. Corpulu didacticu. Clasificarea scolariloru. Tabele statistice. Corpulu didacticu consta din directore si 12 profesori. Afara de acestia au mai cooperatu doi invetiatori dela scól'a capitala romana si preotii respectiveloru confesiuni, cari au propusu religiunea la tenerimea de confesiunea loru. Numerulu scolariloru cu finea anului a fostu: 176. Din tabele nu putemu aflá, cati romani au fostu.

Program'a gimnasiului evangelicu din Bistritia contiene unu tractatu despre militarizarea valei Rodna. Tragemu atentiunea carturariloru romani, cu deosebire a celoru din fostulu alu doilea regimentu rom. de granitia asupra acestui tractatu Numerulu scolariloru a fostu 192. Dintre acestia Romani 21 si anume 14 gr. cat. 7 gr. or. Ia scól'a normala 23 de Romani, 16 gr. cat. 7 gr. or.

(Preparandi'a din Dev'a). Precum cetimu in „Hunyad“, la preparandi'a de statu din Dev'a, unde pana in 1874 au existatu 3 clase cu cursuri paralele: romanesci si unguresci, dupa aceea numai 2 clase paralele, astadi si din clas'a prima s'a stersu cursulu romanescu, afara de pedagogia si limb'a rom. la romani. — Din acestu incidentu impucinandu-se órele de plelegere pentru profesori, unulu dintre acesti'a va fi cátu de curendu transferatu. Care? nu se scie. Viptulu comunu s'a casatu, si preparandii capeta stipendie lunare de cate 10—12—14 fl. Pentru anulu scol. 1880/1 suntu destinate pentru tóte 3 clasele 50 de stipendie, cari elevi le voru capetá, se decide numai la 1-a Septembrie.

Concursu.

Pentru ocuparea postulu de invetiatoriu la scól'a poporala gr.-cat. din Zagr'a, districtulu Naseudului, prin acést'a se escrie concursu pana in **20. Septembrie 1880** cu salariu anualu de 200 fl. v. a., care se va solvi din cass'a fondulu scol. comunalu in rate lunare anticipative.

Doritorii de a ocupá acestu postu au a-si substerne suplicele loru, prevediute cu documintele necesare, la presidiulu senatulu scolasticu gr.-cat. din Zagr'a, pana la terminulu defiptu.

Din siedinti'a senatulu scolasticu gr. cat.

Zagr'a in 25 Augustu 1880. (1-2)

Presiedintele:

Petru Verticu,
parochulu loculu.

Notariulu:

Macedonu Maniu,
invetiatoriu.

Anunciu bibliograficu.

Aritmetic'a elementara de Dometiu Dogariu si Ion Dariu, invetiatori in Satulungu, se afla acum in proprietatea subscrisulu, si anume:

Partea I-a cu numerii 1—100, pentru elevii din anulu alu doilea. Pretiulu unui esemplaru e 25 cr.

Partea a II-a cu numerii 1—1000, pentru elevii din anulu alu treilea. Pretiulu unui esemplaru e 25 cr.

Partea a III-a cu numeri in cercu nemarginitu, pentru elevii din anulu alu patralea, cuprindiendu cele 4 operatiuni fundamentale, verbalu si in scrisu, cu numeri intregi de o numire, cu numeri decimali si cu numeri de mai multe numiri, a esitu acum de sub presa. Pretiulu unui esemplaru e 35 cr.

Partea a IV-a pentru elevii din anulu alu cincelea si alu sieselea se afla sub presa.

Chemi'a anorganica. Lucrata pe bas'a teoriiloru mai nóue si intogmita pentru scólele medie de Iulian Filipescu, profesorulu la scólele centrale rom. gr. ort. din Brasiovu. Cu figuri in textu. broch. 1879. Pretiulu 1 fl. 20 cr.

Despre **Metru** in poesiile lyrice ale lui Horatiu de Iuon Lengeru, broch. Pretiulu 40 cr.

Gramatic'a latina teoretico-practica cu vocabulariu latino-romanu, romano-latinu si de nume proprie. Partea I formele regulate pentru clas'a I-a gimnasiala. Partea II formele neregulate pentru clas'a II-a gimnasiala de Ion Corneliu Tacit. broch. Pretiulu 1 fl.

Tóte aceste brosiuri se potu procurá prin oricare libraria.

Brasiovu, in 20 Augustu 1880.

Heinrich Zeidner,

Libraru târgul gráului Nr. 553.

[2-3]

Invitare de prenumeratiune la „Scól'a Romana.“

Cu Nru-lu 19 se incepe semestrulu alu doile alu foiei nóstre pe anulu curentu. Deschidemu deci unu nou abonamentu, cu pretiulu de 2 fl. pana la finele cursulu, observandu ca putemu servi cu esemplare complete chiar dela inceputulu anului. Cursulu intregu costa 4 fl.

REDACTIUNEA „SCOLEI ROMANE.“